

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА**

Кафедра біології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

 Ірина ЛЕОНТЮК

«31» серпня 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІНТРОДУКЦІЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ РОСЛИННОГО ТА ТВАРИННОГО СВІТУ

Освітній рівень: початковий (короткий цикл)

Галузь знань: 09 Біологія

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Біологія

Факультет: плодовоовочівництва, екології та захисту рослин

Умань – 2022 р.

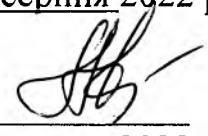
Робоча програма навчальної дисципліни «Інтродукція та збереження рослинного та тваринного світу» для здобувачів вищої освіти спеціальності 091 Біологія освітньо-професійної програми Біологія. – Умань: Уманський НУС, 2022. – 17 с.

Розробник: Мамчур Т.В., кандидат сільськогосподарських наук, доцент

_____ (Тетяна МАМЧУР)
(підпис)

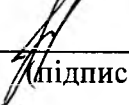
Робоча програма затверджена на засіданні кафедри біології

Протокол від «29» серпня 2022 року № 2

Завідувач кафедри (Лариса РОЗБОРСЬКА)
«29» серпня 2022 р.

Схвалено науково-методичною комісією факультету *плодоовочівництва, екології та захисту рослин*

Протокол від «31» серпня 2022 року № 1

Голова (Андрій ТЕРНАВСЬКИЙ)
_____ (підпис)
«31» серпня 2022 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень, назва освітньої програми	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – <i>ECTS</i> – 5	Галузь знань: 09 Біологія	<i>Вибіркова</i>	
Модулів – 2	Спеціальність: 091 Біологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		2-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____		Семестр	
Загальна кількість годин – 150		3-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 5		Освітній рівень: початковий (короткий цикл)	20 год.
	Освітня програма: Біологія	Практичні, семінарські	
		30 год.	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		100 год.	
		Індивідуальні завдання:	
		Вид контролю:	
		залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: полягає у переселенні окремих сортів і видів рослин та тварин за межі їхніх природних ареалів на території, де вони раніше не існували та їх збереження.

Завдання: вирішення як фундаментальних проблем, пов'язаних зі збереженням різноманіття флори та фауни, виявленням закономірностей адаптації рослин до умов нового (інтродукційного) ареалу, так і практичних завдань (повне і раціональне використання рослинних і тваринних ресурсів).

Місце дисципліни у структурно-логічній схемі підготовки здобувачів вищої освіти.

Навчальна дисципліна «Інтродукція та збереження рослинного і тваринного світу» є вибірковою і має вагоме значення у структурно-логічній схемі підготовки фахівців і тісно пов'язана з іншими дисциплінами, зокрема: біологія, ботаніка і систематика рослин, гербарна справа, екологія та іншими дисциплінами, знаннями яких студенти повинні оволодівати.

Інтегральна компетентність.

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми професійної діяльності у галузі біологічних наук і на межі предметних галузей, що передбачає застосування теорій та методів природничих наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК09. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо з метою збереження природного навколишнього середовища.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК02. Здатність демонструвати базові теоретичні знання в галузі біологічних наук та на межі предметних галузей.

СК03. Здатність досліджувати різні рівні організації живого, біологічні явища і процеси.

СК05. Здатність до критичного осмислення новітніх розробок у галузі біології і професійної діяльності.

СК06. Усвідомлення необхідності збереження різноманіття, охорони навколишнього середовища, раціонального природокористування.

Програмні результати навчання:

ПР06. Дотримуватися положень біологічної етики, правил біологічної безпеки і біологічного захисту у процесі навчання та професійній діяльності.

ПР07. Знати основи систематики, методи виявлення та ідентифікації неклітинних форм життя, прокариот і еукариот й застосовувати їх для вирішення конкретних біологічних завдань.

ПР11. Уміти прогнозувати ефективність та наслідки реалізації природоохоронних заходів.

ПР13. Аналізувати інформацію про різноманіття живих організмів.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Інтродукція рослин.

Тема 1. *Вивчення біологічних, екологічних і топологічних особливостей інтродуцентів рослинного світу.*

Вивчити та знати історію виникнення інтродукції рослин, їх біологічні, екологічні та топологічні особливості. Обґрунтувати наукові дослідження науковців із інтродукції рослин.

Тема 2. *Інтродуценти з цінними властивостями (харчові, лікарські, лісогосподарські, декоративні).*

Знати найбільш цінні властивості інтродуцентів, їх пункти інтродукції в Україні. Ознайомитися з географічним походженням інтродукованих рослин. Вивчити її властивості та використання.

Тема 3. *Пункти інтродукції рослин (установи та організації).*

Ознайомитися з найпотужнішими установами інтродукції рослин Черкащини, України та світу. Призначення та використання даних установ на державному рівні. Наукові здобутки та науковці.

Тема 4. *Реінтродукція рослин.*

Опанувати реінтродукцію рослин. Визначити видовий асортимент рослин реінтродукованих та їх подальше зростання в природному середовищі.

Змістовний модуль 2. Інтродукція тварин.

Тема 5. *Вивчення біологічних, екологічних і топологічних особливостей інтродуцентів тваринного світу.*

Вивчити та знати історію виникнення інтродукції тварин, їх біологічні, екологічні та топологічні особливості. Обґрунтувати наукові дослідження науковців із інтродукції рослин.

Тема 6. *Біорізноманіття тваринного світу та їх користь.*

Ознайомитись та вивчити біорізноманіття тваринного світу Черкащини, регіонів України, світу. Міграція птахів. Дикі та свійські тварини, їх значення.

Тема 7. *Пункти інтродукції тварин (установи та організації).*

Ознайомитися з найпотужнішими установами інтродукції тварин Черкащини, України та світу. Призначення та використання даних установ на державному рівні. Наукові здобутки та науковці.

Змістовний модуль 3. Збереження біорізноманіття рослин.

Тема 8. *Червона книга рослинного світу.*

Ознайомитися з історією створення Червоної книги України та інших країн. Узагальнити дані збережених вищих спорових, насінних рослин регіонально-рідкісних та рідкісних. Представники.

Тема 9. *Рослини регіонів України та їх збереження.*

Ознайомитися з регіональними рідкісними та зникаючими рослинами за місцем проживання. Представники. Національні заказники регіонів України та їх функції.

Тема 10. *Стратегія розвитку біорізноманіття України.*

Вивчити стратегію розвитку біорізноманіття України на найближче

десятиріччя. Наукові установи та науковці і їх досягнення.

Змістовний модуль 4. Збереження біорізноманіття тварин.

Ознайомитися з регіональними рідкісними та зникаючими тваринами за місцем проживання. Представники. Національні заказники регіонів України та їх функції.

Тема 11. Червона книга тваринного світу.

Ознайомитися з історією створення Червоної книги України та інших країн. Узагальнити дані збережених тварин регіонально-рідкісних та рідкісних тварин. Представники.

Lecture. *Red book of the animal world*. Summarize data on preserved animals of regionally rare and rare animals. Представники.

Get acquainted with the history of the creation of the Red Book of Ukraine and other countries. Representatives.

Тема 12. Тварини регіонів України та їх збереження.

Ознайомитися з регіональними рідкісними та зникаючими тваринами за місцем проживання. Представники. Національні заказники регіонів України та їх функції.

Тема 13. Законодавчі документи з біорізноманіття України.

Ознайомитися та вивчити законодавчі документи, які діють в Україні на місцевому, регіональному рівні.

Practice session. *Legislative documents on biodiversity of Ukraine*. Familiarize yourself with and study the legislative documents that are in force in Ukraine at the local, regional level.

4. Орієнтовна структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		о	л	п	л	інд		с.р.	л	п	л	інд
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1.												
Змістовий модуль 1. Інтродукція рослин.												
Тема 1. Вивчення біологічних, екологічних і топологічних особливостей інтродуцентів рослинного світу.	7	1	1			5						
Тема 2. Інтродуценти з цінними властивостями (харчові, лікарські, лісогосподарські, декоративні).	18	1	2			15						
Тема 3. Пункти інтродукції рослин (установи та організації).	14	2	2			10						
Тема 4. Реінтродукція рослин.	7	1	1			5						
Разом за змістовим модулем 1	46	5	6			35						

Змістовий модуль 2. Інтродукція тварин.

Тема 5. Вивчення біологічних, екологічних і топологічних особливостей інтродуцентів тваринного світу.	7	1	1			5						
Тема 6. Біорізноманіття тваринного світу та їх користь.	7	1	1			5						
Тема 7. Пункти інтродукції тварин (установи та організації).	13	1	2			10						
Разом за змістовим модулем 2	27	3	4			20						
Усього годин	73	8	10			55						

Модуль 2.

Змістовий модуль 3. Збереження біорізноманіття рослин.

Тема 8. Червона книга рослинного світу.	16	2	4			10						
Тема 9. Рослини регіонів України та їх збереження.	17	3	4			10						
Тема 10. Стратегія розвитку біорізноманіття України.	8	1	2			5						
Разом за змістовим модулем 3	41	6	10			25						

Змістовий модуль 4. Збереження біорізноманіття тварин.

Тема 11. Червона книга тваринного світу. Lecture. Red book of the animal world.	14	2	4			8						
Тема 12. Тварини регіонів України та їх збереження.	14	3	4			7						
Тема 13. Законодавчі документи з біорізноманіття України. Practice session Legislative documents on biodiversity of Ukraine.	8	1	2			5						
Разом за змістовим модулем 4	36	6	10			20						
Усього годин	77	12	20			45						
Разом	150	20	30			100						

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	2	3	4
	Не передбачено навчальним планом		

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	2	3	4
Змістовий модуль 1			
1.	ЗМ1. <i>Інтродукція та реінтродукція рослин, їх біологічні особливості та використання.</i>	2	
2.	ЗМ1. <i>Цінні сільськогосподарські інтродуценти (харчові, лікарські, лісові, декоративні) та їх використання.</i>	6	
3.	ЗМ1. <i>Установи та організації інтродукції рослин України.</i>	4	
Змістовий модуль 2			
4.	ЗМ2. <i>Інтродукція та біологічні особливості тварин, їх значення.</i>	4	
5.	ЗМ2. <i>Установи та організації інтродукції тварин України.</i>	4	
Змістовий модуль 3			
6.	ЗМ3. <i>Вивчення представників Червоної книги рослин регіонів України та їх збереження.</i>	4	
7.	ЗМ3. <i>Стратегія розвитку біорізноманіття України.</i>	1	
Змістовий модуль 4			
8.	ЗМ4. <i>Законодавчі документи з біорізноманіття України. Practice session. Legislative documents on biodiversity of Ukraine.</i>	1	
9.	ЗМ4. <i>Вивчення представників Червоної книги тварин регіонів України та їх збереження.</i>	4	
	Разом:	30	

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	2	3	4
	Не передбачено навчальним планом		

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	2	3	4
Змістовий модуль 1			
1.	Провести опис інтродукованих рослин студмістечка, частин м. Умань і свого регіону (парку, саду, луків, водойм). Зібрати гербарні	20	

	зразки рослин.		
Змістовий модуль 2			
2.	Провести біологічний моніторинг тварин м. Умані та свого регіону.	10	
3.	Провести інтродукованих рослин, тварин НДП «Софіївка» НАНУ.	10	
4.	Описати установи та організації зі збереження рослин і тварин.	10	
Змістовий модуль 3			
5.	Зробити описи біологічних наук та їх напрямки досліджень.	10	
6.	Зробити описи біологічних інвазій рослин і тварин.	10	
Змістовий модуль 4			
7.	Підготувати перелік рослин занесених до Червоної книги Черкащини та регіону проживання.	15	
8.	Підготувати перелік тварин занесених до Червоної книги Черкащини та регіону проживання.	15	
	Разом:	100	

9. Індивідуальні завдання

Не передбачені навчальним планом.

10. Методи навчання

Традиційні методи (технології) навчання:

Лекція – логічно вивершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, ілюстрований, за необхідності, засобами наочності та демонстрацією дослідів. Лекція покликана формувати в студентів основи знань з певної наукової галузі, а також визначити напрямки, основний зміст і характер усіх інших видів навчальних занять та самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни.

Лабораторне заняття – вид заняття, на якому студенти під керівництвом викладача проводять натурні або імітаційні експерименти чи досліді в спеціально обладнаних навчальних лабораторіях з використанням устаткування, пристосованого для умов навчального процесу. Дидактичною метою лабораторного заняття є практичне підтвердження окремих теоретичних умінь та навичок роботи з лабораторним устаткуванням, обладнанням, обчислювальною технікою, вимірною апаратурою, методикою експериментальних досліджень у конкретній предметній галузі.

Самостійна робота студентів полягає у вивченні та опрацюванні наукової, навчально-методичної літератури, виконанні навчальних завдань. У процесі самостійної роботи студенту необхідно вивчити за допомогою рекомендованої літератури весь матеріал, передбачений програмою курсу.

Консультація – вид навчального заняття, на якому студент отримує від викладача відповіді на конкретні питання або пояснення окремих теоретичних положень, чи їх практичного використання. Протягом семестру з навчальних

дисциплін проводяться за встановленим деканатом розкладом.

Інноваційні методи (технології) навчання:

Проблемні лекції – направлені на розвиток логічного мислення студентів і характеризуються тим, що коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами; увага студентів концентрується на матеріалі, який не знайшов відображення в підручниках. При викладанні лекції студентам даються питання для самостійного розмірковування, проте лектор сам відповідає на них, не чекаючи відповідей студентів. Система питань у ході лекції спонукає студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Робота в малих групах – використовується з метою активізації роботи студентів при проведенні лабораторних занять. Це так звані групи психологічного комфорту, де кожен учасник відіграє свою особливу роль і певними своїми якостями доповнює інших. Використання цієї технології дає змогу структурувати лабораторні заняття за формою і змістом.

Мозковий штурм – метод розв'язання невідкладених завдань за дуже обмежений час, суть якого полягає в тому, щоб висловити якнайбільшу кількість ідей за невеликий проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію.

Презентації – виступи перед аудиторією, використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, демонстрації нового матеріалу.

Ділові ігри – метод імітації (наслідування, відображення) прийняття управлінських рішень у різноманітних ситуаціях шляхом гри (програвання, розігрування) за правилами, що вже існують або розробляються самими учасниками. Він реалізуються через самостійне вирішення студентом поставленої проблеми за умови недостатності необхідних знань, коли студент змушений самостійно опанувати новий зміст або шукати нові зв'язки у вже засвоєному матеріалі.

Дистанційне навчання – індивідуалізований процес передання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. Дистанційне навчання в Уманському НУС здійснюється відповідно до положення «Про систему управління навчанням moodle Уманського національного університету садівництва». URL: <https://www.udau.edu.ua/assets/files/legislation/polozhennya/2016/Polozhennya-pro-sistemu-upravlinnya-navchannyam-Moodle-Umanskogo-NUS.pdf>

Дисципліна «Інтродукція та збереження рослинного і тваринного світу» для дистанційного навчання розміщена на платформі «MOODLE». URL: <https://moodle.udau.edu.ua/>

11. Методи контролю

Пріоритетним напрямом контролю рівня засвоєння студентами матеріалу з курсу є *поточний контроль*.

Об'єктами поточного контролю є:

Письмове опитування (у. т. ч. ЕСЕ). Здобувачі дають лаконічні відповіді на питання, передбачені під час вивчення курсу письмово, або у вигляді реферативного повідомлення, гербарних зборів або у вигляді ЕСЕ. Оцінюванню підлягають правильність та конкретність відповіді на поставлене питання. Позитивним є формування відповідей на основі основної та допоміжної літератури за останні десять років.

Усне опитування. Здобувачі дають відповіді в усній формі на питання пов'язані із теоретичними або практичними аспектами теоретичної частини дисципліни. Оцінюванню підлягають правильність та конкретність відповіді на поставлене питання. Позитивним є лаконічність та переконливість під час відповіді.

Тестування. Проводять письмово або за допомогою систем дистанційного навчання. Передбачає вибір однієї/та/або правильної відповіді на конкретне питання передбачене теоретичною частиною курсу або його структурним елементом.

Активність (під час обговорення, тощо). Оцінюванню підлягають частка участі здобувача у вирішенні колективного завдання, активність, вмотивованість та креативність під час обговорення проблемних питань.

Прояв лідерських якостей. Оцінюванню підлягають прояви лідерських якостей, які полягають у здатності генерувати нові ідеї; панорамність мислення; здатність до самоаналізу; здатність працювати в колективі; відповідальність за виконання важливих завдань; потреба в досягненні позитивного результату; здатність вести конструктивні переговори; здатність змінювати стиль керівництва відповідно до конкретної ситуації.

12. Розподіл балів, які отримують студенти при формі контролю «залік»

Поточний (модульний) контроль															Сума	
Змістовний модуль 1				Змістовний модуль 2				Змістовний модуль 3			Змістовний модуль 4				Гербарій	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	ПМК	T8	T9	T10	T11	T12	T13	ПМК		
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	25	

T1, T2... T13 – теми змістовних модулів. ПМК – поточний модульний контроль.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, РГР, практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

Конспекти лекцій, методичні розробки до проведення практичних занять, навчальні посібники, ілюстративні матеріали, природний матеріал, гербарні зразки рослин.

1. Мамчур Т.В. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Інтродукція та збереження рослинного і тваринного світу» для студентів початкового рівня вищої освіти (молодший бакалавр) за спеціальністю 091 Біологія. Умань: УНУС, 2022. 30 с.

2. Мамчур Т.В. Методичні рекомендації до проведення практичних занять «Інтродукція та збереження рослинного і тваринного світу» для студентів початкового рівня вищої освіти (молодший бакалавр) за спеціальністю 091 Біологія. Умань: УНУС. 2022. 141 с.

3. Мамчур Т.В., Парубок М.І. Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи «Гербарій вищих і нижчих рослин» для студентів початкового рівня вищої освіти (молодший бакалавр) за спеціальністю 091 Біологія. Умань: УНУС, 2022. 50 с.

14. Рекомендована література

Базова

1. Білявський Г.О., Падун М.М., Фурдуй Р.С. Основи екології: теорія й практикум: Навчальний посібник Київ: Либідь, 1995. 125 с.

2. Ботанічний сад ім. акад. О.В. Фоміна. Каталог рослин. – Природно-заповідні території України. Рослинний світ. Вип.7. Київ: Фітосоціоцентр, 2007. 320 с.

3. Ботанічні сади і дендропарки України / Прокопів А.І., Борсукевич Л.М. Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2005. 33 с.

4. Гавриленко Н.О. Атлас видів рослин «Червоної книги України», які культивують в дендропарку «Асканія-Нова». Асканія-Нова. 2015. 70 с.

5. Глухова С.А., Шиндер О.І., Ємець Л.І., Михайлик С.М. Каталог трав'янистих рослин Сирецького дендрологічного парку. Довідкове видання. Полтава:

Полтавський літератор, 2016. 82 с.

6. Глухова С.А., Шиндер О.І., Михайлик С.М. Каталог деревних рослин Сирецького дендрологічного парку. Довідкове видання. Полтава: Полтавський літератор, 2017. 72 с.

7. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Голонасінні: Довідник / Кол. авт.: Кохно М.А., Гордієнко В.І., Захаренко Г.С. [та ін.]; за ред. М.А. Кохна, С.І. Кузнєцова. Київ: Вища школа, 2001. 207 с.

8. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Покритонасінні. Ч. I.: Довідник / Кол. авт.: Кохно М.А., Пархоменко Л.І., Зарубенко А.У. [та ін.]; за ред. М.А. Кохна. Київ: Фітосоціоцентр, 2002. 448 с.

9. Дендрофлора України. Дикорослі й культивовані дерева і кущі. Покритонасінні. Частина II. Довідник / За ред. М.А. Кохна та Н.М. Трофименко. Київ: Фітосоціоцентр, 2005. 716 с.

10. Дойко Н.М., Калашнікова Л.В., Рубіс В.Л. Каталог трав'янистих рослин Державного дендрологічного дендропарку «Олександрія» НАН України / За ред. С.І. Галкіна. Біла Церква, 2013. 65 с.

11. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». Київ, 1993.

12. Заповідна справа у степовій зоні України (до 50-річчя створення Луганського природного заповідника, 70-річчя Стрільцівського степу, 10-річчя Трьохізбенського степу і 90-річчя Провальського степу). Вип. 10. Київ: видавець Бихун В.Ю., 2018. 350 с.

13. Збережемо українські степи. Лісорозведення – загроза існування степу. Буклет / О. Василюк. Київ: НЕЦУ, 2013. 11 с.

14. Ефемероїди флори України. Атлас-довідник / Глеб Р., Безсмертна О., Новіков А., Шиндер О., Куземко А., Бондаренко Г., Вашеняк Ю., Волюца О., Гузь Г., Данько Г., Захарова М., Калашнік К., Мойсієнко І., Пашкевич Н., Спрягайло О., Шираєва Д. Київ: ПАЛИВОДА А.А., 2022. 173 с.

15. Ільмінська Л. Запилення рослин комахами. Екосистемні послуги. Буклет. Київ, 2020. 28 с.

16. Каталог декоративних трав'янистих рослин ботанічних садів і дендропарків України: Довідковий посібник / За ред. С.П. Машковської. Київ, 2015. 282 с. (електронне видання)

17. Каталог лікарських рослин ботанічних садів і дендропарків України: Довідковий посібник / Кол. авт.: М.Б. Гапоненко, А.П. Лебеда, О.О. Альохін [та ін.]; за ред. А.П. Лебеди. Київ: Академперіодика, 2009. 160 с.

18. Каталог раритетних рослин ботанічних садів і дендропарків України: Довідковий посібник / Кол. авт.: К.М. Баглай, В.І. Березкіна, Л.М. Борсукевич [та ін.]; за ред. А.П. Лебеди. Київ: Академперіодика, 2011. 184 с.

19. Каталог рослин Ботанічного саду НУББіП України / Кол. авт.: О.В. Колесніченко, Б.Є. Якубенко, С.І. Слюсар [та ін.]. Київ: НУБіП України, 2011. 130 с.

20. Каталог рослин дендрологічного парку «Софіївка» НАНУ. Довідковий посібник / За ред. І.С. Косенка. Умань. 2000. 160 с.

21. Клименко М.О., Прищепа А.М., Вознюк Н.М. «Моніторинг довкілля» Підручник для студентів ВНЗ. Київ.: «Академія», 2006. 359 с.
22. Колекційний фонд квітничково-декоративних рослин Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України. Каталог рослин. Тернопіль: Медобори, 2008. 180 с.
23. Кременецький ботанічний сад. Каталог рослин. – Природно-заповідні території України. Рослинний світ. Вип. 8 / Кол. авт.: В.Г. Стельмашук, А.М. Лісничук, О.А. Мельничук [та ін.]. Київ: Фітосоціоцентр, 2007. 159 с.
24. Луганський природний заповідник. Буклет / В.А. Мороз, Л.П. Боровик, Г.В. Гузь, Т.В. Сова О.В. Василюк. Станиця-Луганськ, 2018. 52 с.
25. Національний природний парк «Олешківські піски». Буклет / І. Мосієнко, О. Садова, А. Лазарєва, Є. Роман. Херсон-Олешки. 2019. 28 с.
26. Національний природний парк «Подільські Товтри». Рослинний світ. Буклет / Л.Г. Любінська. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2014. 6 с.
27. Національний природний парк Приазоаський. Буклет / В.П. Коломійчук, В.О. Демченко, пвд ред. Є. Прекрасної. Мелітополь, 2018. 16 с.
28. Наукові основи збереження біотичної різноманітності: матеріали дев'ятої наукової конференції молодих учених (Львів, 1-2 жовтня 2009). Львів, 2009. 196 с.
29. Охорона біорізноманіття недержавних лісів Хмельницького Придністров'я. Буклет / Л.Г. Любінська. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2014. 12 с.
30. Охорона, дослідження та пропаганда збереження біорізноманіття в Біосферному заповіднику «Асканія-Нова»: атлас-альбом / Під ред. В.С. Гавриленка. Асканія-Нова: Біосферний заповідник «Асканія-Нова», 2017. 64 с.
31. Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання) / Укладачі: докт. біол. наук, проф. Т.Л. Андрієнко, канд. біол. наук М.М. Перегрим. Київ: Альтерпрес, 2012. 148 с.
32. Положення про державний моніторинг навколишнього середовища. К., 1993.
33. Положення про Міжвідомчу комісію з питань моніторингу довкілля. *Офіційний вісник України*. №47. К., 2001.
34. Природні цінності Смотрицького каньйону. Буклет / Л.Г. Любінська, М.Д. Матвєєв, О.П. Кучинська. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2014. 8 с.
35. 50 рідкісних рослин Донеччини. Атлас-довідник / М. Перегрим, О. Василюк, О. Бронсков, Д. Ширяєва, Ю. Спінова, Г. Коломицев, О. Марущак, О. Оскірко. Київ, LAT&K, 2017. 64 с.: іл.
36. 50 рідкісних рослин Сумщини. Атлас-довідник / Сергій Панченко, Вікторія Іванець. Чернівці: Друк Арт, 2019. 64 с.: іл.
37. 50 рідкісних рослин Черкащини. Атлас-довідник / Олексій Василюк, Анна Куземко, Оксана Спрягайло, Галина Чорна, Василь Шевчик, Дарія Ширяєва. Черкаси, 2018. 60 с.
38. Рідкісні рослини національного природного парку «Бузький Гард». Атлас-довідник І Ширяєва Д.В., Коломієць Г.В., Деркач О.М., Винокуров Д.С.,

Мойсієнко І.І., Драбинюк Г.В., Овсієнко Я.В., Артамонова С.П., Куземко А.А. Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2022. 72 с.

39. Рідкісні та зникаючі види колекції травянистих рослин Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України: довідник / Куземко А.А., Діденко І.П., Швець Т.А., Чіков І.В., Джузь Л.Л., Чеканов М.М. Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2015. 180 с.: іл.

40. Рубцова О.Л. Рід *Rosa* L. в Україні : генофонд, історія. Напрями досліджень, досягнення та перспективи. Київ: Фенікс, 2009. 141 с.

41. Сафронов О.О. Повний атлас лікарських рослин. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 384 с.

42. Стратегія біорізноманіття ЄС до 2030 року: повернення природи у наше життя. Звернення Комісії до Європейського Парламенту, Ради, Європейського Економічно-Соціального Комітету Регіонів (нофіційний адаптований переклад українською) / пер. з англ. О. Осипенко; ред та адапт. А. Куземко та ін. Чернівці: Друк Арт, 2020. 36 с.

43. Стратегії збереження рослин у ботанічних садах та дендропарках: Матер. міжн. нак. конф. (25-27 лютого 2019 р.) (з нагоди 90-річчя від дня народження чл-кор. НАН України, д.б.н., професора Тетяни Михайлівни Черевченко. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019.). 290 с.

44. Червона книга України [Текст]: Рослинний світ / Під заг. ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонка; Передм. Б.В. Заверухи, Ю.Р. Шеляг-Сосонка. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1996. 608 с.

45. Чипиляк Т.Ф., Зубровської О.М., Шоль Г.Н. Рослини в урботехногенному середовищі степової зони України. Київ: Талком, 2022. 390 с.

46. Чопик В.І., Єна А.В. Латинська ботанічна номенклатура: Навчальний посібник. Київ: РВЦ «Київ. ун-т», 1996. 57 с.

47. Чорна Г.А. Мікологія. Практикум із мікології та фікології для студентів вищих навчальних закладів. Умань: ПП Жовтий О.О., 2012. 96 с.

48. Чорна Г.А., Красноштан І.В. Ботаніка: навчальний посібник для студентів природничо-географічних факультетів педагогічних вузів. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2015. 210 с.

Допоміжна

1. Бойко М.Ф. Ботаніка. Систематика несудинних рослин. Навчальний посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2013. 276 с.

2. Геркіял З.В. Морфометрична характеристика ехінацеї пурпурової інтродукованої у розсаднику Уманської ДАА. *Збірник наукових праць УДАА*. Київ: Товариство Знання України, 2001. № 52. С. 155–159.

3. Геркіял З.В., Молдавська Д.Б. Інтродукція *Salvia officinalis* в умовах ботанічного розсадника Уманського ДАУ. *Збірник наукових праць УДАА*. Київ: Тов. Знання України, 2003. № 57. С. 119–125.

4. Голуб Н.П., Іщук Л.П., Величко Ю.А. Декоративні рослини Уманського державного аграрного університету. Деревя, кущі, ліани: монографія. Умань: ВІЗАВІ, 2009. 207 с.

5. Григора І.М., Шаборова С.І., Алейніков І.М. Ботаніка: Підручник. Київ: Фітосоціоцентр. 2000. 196 с.

6. Гриценко В. І. Мамчур Т. В. Перспективи використання роду гліцинія (*Wisteria* Nutt.). *Напрями досліджень в аграрній науці : стан та перспективи* : матеріали збірника науково-практичної XXV конференції (м. Вінниця, 16-17 березня). Вінниця, 2011. С. 224–226.
7. Кучерява Л.Ф., Войтюк Ю.О., Нечитайло В.А. Систематика вищих рослин. I. Архегоніати. Київ: Фітосоціоцентр. 1997. 136 с.
8. Нечитайло В.А., Кучерява Л.Ф. Ботаніка. Вищі рослини. Київ: Фітосоціоцентр. 2001. 432 с.
9. Закалюжний М.М. Латинська мова. Київ: Либідь, 2003. 368 с.
10. Зиман С.М., Гродзинський Д.М., Булах О.В. Латинсько-англо-російсько-український словник термінів з морфології та систематики судинних рослин. Київ: Наукова думка, 2011. 284 с.
11. Зиман С.М., Дідух Я.П., Гродзинський Д.М. та ін. Тривимний словник назв судинних рослин флори України. Київ: Фітосоціоцентр, 2008. 220 с.
12. Калинець-Мамчур З. Словник-довідник з альгології та мікології: для студ. вищ. навч. закл. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 399 с.
13. Коструба Т.М., Чорна Г.А., Мамчур Т.В. *Thladiantha dubia* Bunge – інвазійно небезпечний вид в Україні. *Охорона біорізноманіття та історикокультурної спадщини у ботанічних садах та дендропарках, присвяченій 225-річчю заснування Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України* : матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Умань, Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України, 28–30 вересня 2021 р.). Умань: Видавець: «Сочінський М.М.», 2021. С. 156–159.
14. Кравець Т.О., Геркіял З.В. Особливості онтогенезу *Echinacea purpurea* (L.) Moench. інтродукованої в умовах півдня Лісостепу України. *Збірник наукових праць УДАА*. Київ: Товариство Знання України, 2004. № 58. С. 186–193.
15. Кравець Т.О., Парубок М.І., Свистун О.В. Інтродукція та акліматизація рослин в умовах колекційного розсадника Уманської ДАА. *Ресурсознавство, колекціонування та охорона різноманіття* : матеріали науково-практичної конференції. Полтава, 2002. С. 192–196.
16. Лазарев О.В. Методичні рекомендації з вивчення латинської мови (для ОКР бакалавр). Умань: УНУС, 2012. 52 с.
17. Липа О.Л., Нечитайло В.А. Систематика вищих рослин. Київ, 1993. 316 с.
18. Мамчур З.І., Офінцова А.В. Літня навчальна практика з ботаніки: Навчально-методичний посібник для студентів біологічного факультету. Львів. ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2007. 176 с.
19. Мамчур Т.В. Використання видів Gymnosperms для озеленення студмістечка Уманського національного університету садівництва. *Пріоритетні напрями дослідження Голонасінних у сучасних умовах (присвячена пам'яті д.б.н. С.І. Галкіна на честь 70-річчя від дня народження* : матеріали I Міжнародної наукової конференції (Державний дендрологічний парк «Олександрія» НАН України (м. Біла Церква, Київська обл.), 21-22 жовтня 2020 р.). Біла Церква. , 2020. С. 125–130.
20. Мамчур Т.В. Використання родини Hydrangeaceae в озелененні. *Перспективи розвитку лісового та садово-паркового господарства (до 135-ї*

- річниці від дня народження М.О. Ткаченка, випускника лісового відділення 1899 року Уманського училища землеробства і садівництва) : матеріали Всеукраїнської наукової конференції. Умань, 2014. С. 179–182.
21. Мамчур Т.В. Етноботанічний опис роду *Ribes* L. *Етноботанічні традиції в агрономії, фармації та садовому дизайні, присвячені року культурної спадщини у Європі* : матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Умань, 4-7 липня 2018 р.). Умань: Сочинський М.М., 2018. С. 181–188.
22. Мамчур Т.В. Інтродуковані деревні та кущові рослини в озелененні студмістечка Уманського національного університету садівництва. *Глобальні наслідки інтродукції рослин в умовах кліматичних змін, присвяченої 30-річчю Незалежності України* : матеріали Міжн. наук. конф. (м. Київ, Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України, 5-7 жовтня). Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. С. 151–155 с.
23. Мамчур Т.В. Колекційний ботанічний розсадник Уманського національного університету садівництва у підготовці студентів із спеціальності 091 «Біологія». *Сучасні парадигма неперервності розвитку вищої школи в умовах трансформації освітнього простору*: Електронний збірник матеріалів Всеук. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 26–28 березня 2020). Рівне: РДГУ. 2020. С71–74.
24. Мамчур Т.В. Місцезнаходження *Galanthus nivalis* L. та Нові знахідки *Trapa natans* L. *Захист та охорона біорізноманіття України* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 27 березня 2020). Київ. 2020 С. 18-19.
25. Мамчур Т.В., Карпенко В.П., Парубок М.І. Історичний дендрологічний гербарій Уманського національного університету садівництва та його використання у навчально-науковому процесі. *Вісник ЧНУ «Біологічні системи»*. Т.9. Вип. 2., 2017. С. 256–263.
26. Мамчур Т.В., Карпенко В.П., Парубок М.І., Свистун О.В. Вчені-ботаніки Уманського національного університету садівництва та їх наукові дослідження (1844-2016): монографія (присвячується 95-річчю створення кафедри ботаніки) [за ред. В.П. Карпенка]. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. 280 с., іл.
27. Мамчур Т.В., Керніченко К.В. Знахідки *Adonis vernalis* L. на Миколаївщині та його охорона. *VII наукових читань пам'яті Сергія Таращука* : матеріали наукової конференції (м. Миколаїв, 23–24 квітня 2021 р.). Миколаїв: Торубара В.В., 2021. С. 54–57.
28. Мамчур Т.В., Парубок М.І. Альпінарій в садово-парковій композиції. *Перспективи розвитку лісового та садово-паркового господарства : з нагоди 105-ї річниці від Дня народження М.І. Бондаренка, випускника Уманського сільськогосподарського інституту, завідувача кафедри лісівництва, меліорації і декоративного садівництва* : матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Умань, 25 вересня 2014 року) / ред. О.О. Непочатенко та ін. Умань, 2014. С. 211–215.
29. Мамчур Т.В., Парубок М.І. Гербарій лікарських рослин у Науковому гербарії Уманського національного університету садівництва (УМ). *Етноботанічні традиції в агрономії, фармації та садовому дизайні, присвячена року культурної спадщини у Європі (4–7 липня 2018 р., м. Умань)* : матеріали

- Міжнародної наукової конференції, Умань: Видавець «Сочинський М.М.», 2018. С. 189–201.
30. Мамчур Т.В., Парубок М.І. Еколого-біологічна характеристика *Taxus baccata* L. та використання в озелененні. *Актуальні питання сучасної аграрної науки* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 15 листопада 2017 р.). Умань: УНУС, 2017. С. 163–166.
31. Мельник В.І., Парубок М.І. Горицвіт весняний (*Adonis vernalis* L.) в Україні: монографія. Київ: Фітосоціоцентр, 2004. 164 с.
32. Мельник В.І., Свистун О.В. Географічне поширення, еколого-ценотичні умови місцезростань та сучасний стан популяцій *Euonymus nana* Vieb. (Celastraceae) в Європі. *Інтродукція рослин*. Київ, 2004. № 4. С. 14–20.
33. Мельник В.І., Свистун О.В. Порівняльна характеристика природних та інтродукційних популяцій *Allium ursinum* L. і *Tulipa quercetorum* Klok.et Zoz. *Інтродукція рослин*. Київ: Наукова думка, 2000. №1. С. 52–54.
34. Мосякін С.Л., Тищенко О.В. Прагматична філогенетична класифікація спорових судинних рослин флори України. *Український ботанічний журнал* 2010. Т. 67, № 6. С. 802–817.
35. Панова Л.С., Протопопова В.В., Морозюк С.С. Весняні рослини України: навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2007. 160 с.
36. Парубок М.І., Мамчур Т.В., Свистун О.В. Інтродукція рідкісних та зникаючих деревних і чагарникових рослин у ботанічному розсаднику Уманського національного університету садівництва. *Вісник Уманського НУС*. Умань: ВПЦ «Візаві», 2014. № 1. С. 96–101.
37. Парубок М.І., Мамчур Т.В. Інтродукція та акліматизація рослин. *Перспективи лісового і садово-паркового господарства : Четверті Анненківські читання (присвячено 175-річчю з Дня заснування Уманського НУС та з нагоди 200-ї річниці від Дня народження професора М.І. Анненкова)* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань: УНУС, 3–4 жовтня 2019 року) / Відп. ред. О.О. Непочатенко. Умань: Видавець «Сочинський М.М.», 2019. Ч.1. С. 139–144.
38. Парубок М.І., Мамчур Т.В. Лісопаркова зона Ботанічного розсадника кафедри садово-паркового господарства УНУС. *Проблеми збереження та збагачення рослинного різноманіття в ботанічних садах та дендропарках, присвяченої 95-тим роковинам видатного вченого, ботаніка, засновника української школи дендрологів, дійсного члена Міжнародного дендрологічного товариства у Великобританії, д.б.н., проф. Миколи Арсеновича Кохна (1923–2007) та з нагоди 100-річчя заснування Національної академії наук України*: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Умань: НДП «Софіївка» НАНУ, 20-22 листопада 2018). Умань: Видавець «Сочинський М.М.», 2018. С. 151–156.
39. Поліщук В.В., Щерба І.В. Морфологічна класифікація культивованих в Україні представників роду *Prunus* L. *Вісник Уманського національного університету садівництва*. Умань : Візаві, 2016. № 1. С. 80–83.
40. Практикум з ботаніки / І.М. Григора, С.І. Шабарова, І.М. Алейніков. К.: Урожай, 1994. 272 с.

41. Свистун О.В. Релікти Чорного лісу. *Динаміка наукових досліджень* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2002. Т.3. С. 19–21.
42. Свистун О.В. Рідкісні та реліктові види Флори флори Чорного лісу. *Вісник Полтавського педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Серія Екологія. Біологічні науки*. Полтава, 2001. Вип. 3 (17). С. 50–59.
43. Свистун О. В. Сучасний стан зникаючих та рідкісних видів флори заказника «Чорний ліс». *Промислова ботаніка: стан та перспективи розвитку* : матеріали IV Міжнародної наукової-конференції (м. Донецьк, 17-19 вересня 2003 р.). Донецьк: ТОВ Лебідь, 2003. С. 227–229.
44. Свистун О.В. Сучасний стан популяцій *Euonymus alata* в Україні : матеріали XI з'їзду Українського ботанічного товариства. Харків, 2001. С. 344–345.
45. Свистун О.В., Загородня І.В. Використання мініатюрних троянд (*Miniature roses*) родини Розові (*Rosaceae*) в озелененні. *Перспективи розвитку лісового і садово-паркового господарства* : матеріал тез наук. конф. (м. Умань, 27-28 квітня 2012 р.). Умань: УНУС, 2012. С. 158–160.
46. Свистун О.В., Парубок М.І. Клокичка периста (*Staphylea pinnata* L.) – перспективний вид для декоративного озеленення. *Актуальні проблеми лісового і садово-паркового господарства : Науковий вісник НЛТУ України*. Львів: РВВ НЛТУ України. 2013. Вип. 23.6. С. 235–239.
47. Свистун О.В., Парубок М.І. Клокичка периста (*Staphylea pinnata* L.) – перспективний вид для декоративного будівництва. *Перспективи розвитку лісового і садово-паркового господарства (до 135-ї річниці від дня народження М.О. Ткаченка, випускника лісового відділення 1899 року Уманського училища землеробства і садівництва)* : матеріали тез наукової конференції. Умань: ВПЦ Візаві, 2014. С. 271–272.
48. Свистун О.В., Поліщук К.В. Використання роду ломиніс (*Clematis* L.) родини Жовтецевих (*Ranunculaceae*) в декоруванні саду. *Перспективи розвитку лісового і садово-паркового господарства* : матеріали тез наукової конференції (м. Умань, 27-28 квітня 2012). Умань: УНУС, 2012. С. 160–162.
49. Свистун О. В., Чернієнко Б. П. Використання роду флокс (*Phlox* L.) родини Синюхові (*Polemoniaceae*) в озелененні. *Перспективи розвитку лісового і садово-паркового господарства* : матеріали тез наукової конференції (м. Умань, 27-28 квітня 2012 р.). Умань: УНУС, 2012. С. 162–164.
50. Романцак С.П. Ботаніка: навчальний посібник. Вища школа. 1995. 213 с.
51. Чорна Г.А., Мамчур Т.В. Гербарні збори інтродуцентів, зроблені Й.К. Пачоським в Уманському Царициному саду (1885–1886 рр.). *Автохтонні та інтродуковані рослини. Збірник наукових праць*. Умань: НДП «Софіївка» НАНУ, 2018. Вип. 14. С. 95–104.
52. Чорна Г.А., Мамчур Т.В. «Деревні рослини – ергазіофіти Правобережної Черкащини». *Природа Поділля: вивчення, проблеми збереження, присвячена 30-річчю природного заповідника «Медобори»* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (сmt. Гримаїлів, 21–22 травня 2020). Тернопіль. 2020. С. 89–92.
53. Швець Т.А. Колекція трав'янистих рослин Національного дендрологічного

- парку «Софіївка» НАН України. *Автохтонні та інтродуковані рослини*. Вип. 10. 2014. Умань: НДП «Софіївка» НАНУ. С. 175–182.
54. Шиндер О.І., Данилюк Д.О., Кравець Т.О. Ресурси лікарських рослин Уманщини. *Збірник студентських наукових праць Уманської ДАА*. Умань, 2002. С. 41–43.
55. Яворська О.Г. Гербарні колекції представників родини Mimosoideae Kunth в Україні. *Створення кадастрів фіторізноманіття заповідних територій, ботанічних садів та дендропарків*: матеріали наукової конференції (м. Канів, 113–15 жовтня, 2008). Київ: Фітосоціоцентр, 2008. С. 67–68.
56. Якубенко Б.Є., Григора І.М., Дядюша Л.М., Василюк Л.О. Методичні рекомендації щодо користування лісотипологічним гербарієм. Київ: НАУ, 2001. 254 с.
57. Botanica: illustrowana, w alfabetycznym ukladzie, opisuje ponad 10000 roślin ogrodowych. Könnemann, 2005. 1018 s.
58. Domino Guides Wild Flowers of Britain & Ireland. A & C Black, London. 482 s.
59. Takhtajan A. Flowering Plants. Springer Science + Business Media B. V., 2009. 872 p.
60. Új magyar fűvérszökönyv. Magyarország hajtásos növényei. Ábrák / Király Gergely, Virók Viktor, Molnár V. Attila. Aggteleki Nemzeti Park. Igazgatóság. 2011. 450 s.

15. Інформаційні ресурси

1. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Всеукраїнська велика енциклопедія рослин. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0009406>
3. Українська природоохоронна група. UNCG. URL: <https://uncg.org.ua/>
4. Floral diversity among angiosperms. URL: https://www.researchgate.net/figure/Floral-diversity-among-angiosperms-A-Aconitum-napellus-B-Akebia-quinata-C-Lotus_fig1_51524949
5. Flora of Ukraine. iNaturalist. URL: <https://www.inaturalist.org/projects/flora-of-ukraine>
6. Global Biodiversity Information Facility. URL: <https://www.gbif.org/uk/>
7. Gynoecium. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Gynoecium#Pistil>
8. Plants. URL: <https://www.pinterest.com/pin/349029039875786884/>
9. Plants of the World Online. URL: <https://powo.science.kew.org/>
10. World Flora Online. URL: <http://www.worldfloraonline.org/>

16. Зміни у робочій програмі на 2022-2023 навчальний рік

В 2022 році робоча програма з дисципліни «Інтродукція та збереження рослинного та тваринного світу» була удосконалена, розширена. Більше деталізований перелік методів навчання. Оновлено україномовну літературу та міжнародні інтернет ресурси.